

5. Чехов М. Литературное наследие : у 2 т. / М. Чехов. – М. : Искусство, 1986.
6. Ерберг К. Цель Искусства / К. Ерберг. – Томск : Водолей, 1997. – С. 61–156.
7. Крег Г. Искусство театра / Г. Крег. – СПб., 1911. – 57 с.
8. Кнебель М.О. О действующем анализе роли и пьесы / М.О. Кнебель. – М. : Искусство, 1971. – 276 с.
9. Мейерхольд В.Е. Статьи. Письма. Выступления. Беседы / В.Е. Мейерхольд. – М. : Искусство, 1968.

ПОПОВА Г.Д.

ПРОБЛЕМА КРЕАТИВНОСТІ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ЗАРУБІЖНИХ І ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВЦІВ

Останнім часом у зв'язку з розвитком технологій спостерігається прискорення всіх процесів, що відбуваються в суспільстві.

Щоб вижити в цьому нестримно змінному світі, необхідно самому постійно змінюватися, знаходити щось нове, творити. Творчість тепер вже не є фахом людей мистецтва. Бути творцем життєво необхідно кожному: педагогу, менеджеру, програмісту, маркетологу, тренеру, торговельному представнику тощо. Все частіше працедавці вказують таку вимогу до кандидата, як творчий підхід, креативність. Остання стала запорукою успішної діяльності в нашому світі. Отже, з'ясуємо, що таке креативність.

Мета статті – висвітлити на основі аналізу наукових досліджень сутність поняття “креативність”.

До вивчення проблеми креативності зверталось багато відомих західних та вітчизняних науковців, а саме: Т. Амабайл, Ф. Баррон, Д.Б. Богоявленська, Л.С. Виготський, В.Ф. Вишнякова, Дж. Гілфорд, О.Н. Лук, А. Маслоу, А.М. Матюшкін, Ж. Піаже, Я. Пономарьов, Д. Роджерс, С.Л. Рубінштейн, Р. Стернберг, Б. Тэплов, Е. Торренс, З. Фрейд, Д. Харрінгтон та ін.

Слово “креативність” (від лат. creatio в значенні “творіння”, запозиченого багатьма індоєвропейськими мовами, англ. creation “створення, створення, твір (науки, мистецтва)”; фр. une création “творення, творчість, творіння, твір”) – творчі здібності індивіда, що характеризуються готовністю до створення принципово нових ідей, які відхиляються від традиційних або прийнятих схем мислення та входять до структури обдарованості як незалежний чинник, а також самоздатність вирішувати проблеми, що виникають усередині статичних систем. Це поняття аналогічне українському “творчість”, яким зазвичай позначають діяльність зі створення чогось нового, такого, чого ніколи не було раніше.

Креативність – це процес подолання затвердіння в мисленні, відчуттях, спілкуванні. Креативна людина завжди терпиміша до тих, хто її оточує. Вона готова визнати, що звичний для неї спосіб поведінки, можливо, не найкращий, але прийнятний для неї саме через звичку, що кожна людина живе у своєму світі й бачить цей світ по-своєму, самостійно, а не так, як диктує оточення [7, с. 87].

Деякі вчені пов'язують креативність з інтелектуальними здібностями, але розглядають їх як незалежні та ортогональні фактори. Зокрема, Дж. Гілфорд запропонував модель інтелекту, в якій об'єднав п'ять великих груп інтелектуальних здібностей (факторів):

- пізнання – сприйняття та розуміння матеріалу;
- пам'ять – запам'ятовування й відтворення інформації;
- конвергентне мислення – логічне, послідовне, односпрямоване мислення, яке виявляється в розв'язанні задач, що мають єдину правильну відповідь;

– дивергентне мислення – альтернативне, яке відступає від логіки й виявляється під час розв’язання задач, що допускають існування багатьох правильних відповідей;

– оцінка – судження про правильність розв’язання задачі.

Запропонований Дж. Гілфордом поділ мислення на конвергентне та дивергентне фактично поклав початок розмежуванню понять “інтелектуальна обдарованість” та “творча обдарованість” [6, с. 2–3].

За Дж. Гілфордом, креативність – це процес дивергентного мислення, яке характеризується такими властивостями:

1. Прудкість – здатність висловлювати максимальну кількість ідей (у цьому випадку важлива не їх якість, а їх кількість).

2. Гнучкість – здатність висловлювати широке різноманіття ідей.

3. Оригінальність – здатність породжувати нові нестандартні ідеї (це може виявлятися у відповідях, що не збігаються із загальноприйнятими).

4. Закінченість – здатність удосконалювати свій “продукт” або надавати йому закінченого вигляду [2].

Ідеї Дж. Гілфорда продовжені та розвинуті в працях Е. Торренса, який визначив креативність як процес прояву чутливості до проблем, дефіциту або дисгармонії наявних знань, визначення цих проблем, пошуку їх рішень, висунення гіпотез, перевірок, змін і повторних перевірок гіпотез, нарешті, формулювання й повідомлення результату рішення. Розгляд креативності як творчого процесу дає змогу виявити її структуру та виділити ряд етапів, а саме:

– сприйняття проблеми;

– пошук рішення;

– формулювання гіпотез;

– перевірка гіпотез;

– знаходження результату.

У тестах креативності, розроблених Е. Торренсом, використані моделі творчих процесів, що відображають їх складність у різних сферах діяльності: словесної, образотворчої, звукової, рухової. На основі проведених спостережень дослідник дійшов висновку, що такі показники, як навчальна діяльність та високий інтелект, можуть бути наявні, але вони не є єдиною умовою для творчості [6, с. 4]. Тести лише оцінюють креативність у показниках побіжності, гнучкості, оригінальності й розробленості ідей.

Вітчизняний дослідник проблеми творчості О. Лук, спираючись на біографії видатних учених, винахідників, художників і музикантів, виділяє такі творчі здібності, що характеризують креативність:

1. Здатність бачити проблему там, де її не бачать інші.

2. Здатність згортати розумові операції, замінюючи декілька понять одним і використовуючи все більш місткі в інформаційному плані символи.

3. Здатність застосувати навички, набуті при вирішенні однієї задачі, до вирішення іншої.

4. Здатність сприймати дійсність цілком, не розділяючи її на частини.

5. Здатність легко асоціювати віддалені поняття.

6. Здатність пам’яті видавати потрібну інформацію в потрібну хвилину.

7. Гнучкість мислення.

8. Здатність вибрати одну з альтернатив вирішення проблеми до її перевірки.

9. Здатність включати знову сприйняті відомості в уже наявні системи знань.
10. Здатність бачити речі такими, якими вони є, виділити спостережуване з того, що привноситься інтерпретацією.
11. Легкість генерування ідей.
12. Творча уява.
13. Здатність доопрацювання деталей, до вдосконалення первинного задуму [3, с. 6–36].

Отже, постає питання: креативність є природженою якістю чи її розвиток залежить від виховання або навчання? Чому дії однієї людини – це постійне джерело нових ідей, підходів, рішень, інший же, навпаки, відрізняється стандартністю в усьому: думках, діях, рішеннях?

Справді, креативність багато в чому залежить від природжених якостей, проте розвиток у людини творчого мислення в основному визначається тим, в якому середовищі розвивалася людина, наскільки це середовище стимулювало творчість, підтримувало й розвивало індивідуальність людини.

Свого часу відомий швейцарський психолог Ж. Піаже, розглядаючи питання про природу креативності, визнав: “Витоки виникнення креативності залишаються для мене нез’ясовною загадкою. Проте, в кожного, хто здійснив будь-яку роботу, є нові ідеї, нові продукти діяльності, і якими б скромними вони не були, він створює їх власними зусиллями” [4, с. 243].

У свою чергу, П. Джексон і С. Мессик виділили такі критерії креативного продукту, підкресливши тим самим необхідність комплексної процедури його опису:

- оригінальність (статистична рідкість);
- свідомість (наприклад, рідкісний спосіб використання канцелярської скріпки “скріпку можна з’їсти” не є креативним);
- трансформація (міра перетворення вихідного матеріалу на основі подолання конвенціональних обмежень);
- об’єднання (утворення єдності та зв’язності елементів досвіду, що дає змогу виразити нову ідею в концентрованій формі).

Ряд учених вважає, що оригінальні ідеї не можна розглядати у відриві від їх корисності. Якщо оригінальні ідеї розглядати безвідносно до їх корисності, неможливо буде відокремити креативні ідеї від ексцентричних, які також можуть бути оригінальними, але при цьому неефективними.

Так, Е. Кроплі вважає за необхідне відрізнити справжню креативність від “псевдокреативності” і “квазікреативності”. Псевдокреативність має ознаку новизни як наслідок лише нонконформізму та недоліку дисциплінованості, сліпого неприйняття того, що вже існує, або просто бажання несподівано поставити справу “з ніг на голову”. Такого роду “новизна”, на його думку, не має жодного стосунку до креативності [5].

Квазікреативність містить деякі елементи справжньої креативності, як, наприклад, високий рівень фантазії. Проте в цьому разі виникає проблема зв’язку квазікреативності з реальністю: це “креативність снів наяву, марень або мрійнь”.

Л.С. Виготський про проблему творчості писав: “Творчою діяльністю ми називаємо таку діяльність людини, яка створює щось нове, все одно, чи буде це створене творчою діяльністю якою-небудь річчю зовнішнього світу або відомою побудовою розуму чи відчуття, що живе й виявляється лише в самій

людині. Всяка така діяльність людини, результатом якої є не відтворення вражень, що були в його досвіді, або дій, а створення нових образів або дій, і належатиме до цього другого роду творчої або комбінуючої поведінки. Мозок – це орган, який не лише зберігає й відтворює наш колишній досвід, він також комбінує, творчо переробляє та творить з елементів цього колишнього досвіду нові положення й нову поведінку. Якби діяльність людини обмежувалася лише відтворенням старого, то людина була б істотою, зверненою лише до минулого, і вмiла би пристосовуватися до майбутнього лише постiльки, оскільки воно відтворює це минуле. Саме творча діяльність людини робить її істотою, що звернена до майбутнього, творить його й видозмінює своє сьогодні” [1, с. 97].

Висновки. Отже, у сучасному розумінні креативність – це здібність людини до нестандартного, оригінального мислення та поведінки. При цьому необхідно відзначити творчий, конструктивний характер такого мислення й поведінки. Креативність виявляється багатогранно: це оригінальність і швидкість мислення, здатність знаходити несподівані рішення, здавалося б, у безвихідній ситуації, багата уява, почуття гумору, створення нових оригінальних продуктів (фізичних та інтелектуальних).

Література

1. Выготский Л.С. Психологические основы творческой деятельности / Л.С. Выготский // Свободное развитие личности школьника: философские и психолого-педагогические основы образования / [сост. В.И. Аксенова, Р.Г. Карандашова]. – Ставрополь : СКИПКРО, 2000.
2. Гилфорд Дж. Структурная модель интеллекта / Дж. Гилфорд // Психология мышления. – М. : Прогресс, 1965.
3. Лук А.Н. Психология творчества / А.Н. Лук. – М. : Наука, 1978.
4. Пиаже Ж. О природе креативности / Ж. Пиаже // Жан Пиаже: теория, эксперименты, дискуссии : сб. статей. – М., 2001. – 624 с.
5. Разумникова О.М. Личностные и когнитивные свойства при экспериментальном определении уровня креативности / О.М. Разумникова, О.С. Шемелина // Вопросы психологии. – 1999. – № 5.
6. Савенков А.И. Современные концепции одарённости / А.И. Савенков // Обдарована дитина. – 2001. – № 6. – С. 2–10.
7. Шурухт С.М. Подростковый возраст: развитие креативности, самосознания, эмоций, коммуникации и ответственности / С.М. Шурухт. – СПб. : Речь, 2006.

РАШКОВСЬКА В.І.

МОДЕЛЬ ПОЕТАПНОГО ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ СПАДЩИНИ

У сучасній освіті актуалізується проблема збереження історичної спадкоємності й примноження духовних надбань як світової, так і національної мистецької спадщини. Враховуючи дієвий вплив мистецтва на внутрішній світ особистості, доцільно зосередити увагу освітян на педагогічному потенціалі образотворчої православної спадщини (далі – ОПС) та її використанні в духовному розвитку майбутнього вчителя як детермінанти його професійної підготовки.

Сучасні концепції духовного розвитку майбутнього вчителя як детермінанти його професійної підготовки засвідчують значний інтерес науковців до питань духовності й духовної культури, але проблема духовного розвитку майбутнього вчителя засобами ОПС практично не розглядається. Мистецько-педагогічний аналіз доводить наявність високого професійно-освітнього потенціалу ОПС у духовному розвитку майбутнього вчителя.